

7. Методы системного педагогического исследования: учеб. пособие. / Н. В. Кузьмина, Е. А. Григорьева, В. А. Якушин ; под ред. Н. В. Кузьминой. Л. : ЛГУ, 1980. 172 с.

8. Якунин В.И., Багдасарян В.Э., В. И. Якунин, Куликов В.И., Сулакшин С.С. Вариативность и цикличность глобального социального развития человечества : монографія. М.: Научный эксперт

9. Шакуров Р. Х. Социально-психологические проблемы руководства педагогическим коллективом. М. : Педагогика, 1982. 208 с.

УДК 371.72:17.022–057.876

Г.А. Дериш

магістрантка факультету педагогіки і психології Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка, *Halin020590@gmail.com*

ОЦІНЮВАННЯ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ЗАКЛАДУ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Освіта як соціальна інституція виконує важливу роль у державі: вона не тільки реалізує право громадян на отримання певного рівня освіченості, але є центром формування освітнього середовища, у яке входить регіональне та середовище кожного навчального закладу. На безпосередній розвиток та формування учня впливає багато факторів, серед яких: сім'я, приклад батьків, друзі, педагоги. Але найбільше – цілісне активне освітнє середовище, в якому постійно знаходиться учень.

Розвиток суспільства доводить, що сьогодні освіта є одним із визначних факторів розвитку цивілізації. Питання її змісту, якості й удосконалення входять до числа першочергових проблем людства. Стрімкість наукового поступу людства, поглиблення його перетворювального впливу на всі аспекти людської життєдіяльності та відповідне розширення освітніх завдань спонукають учених до визначення концептуальної основи сучасного освітнього середовища [4, с. 28].

Актуальність запровадження оцінювання освітнього середовища пов'язана з необхідністю отримання достовірної

інформації про всі аспекти впливу на учня. Якість освіти безпосередньо залежить від комфортності становища дитини та її взаємодії з різними об'єктами освітнього середовища, тому що саме таким чином «реалізується особливий механізм зчитування та освоєння накопиченої культурою життєво важливої інформації: людський досвід ізоморфно перетворюється на інформацію педагогічну як модель цього досвіду» [6, с. 81].

У наукових публікаціях використовуються два поняття для визначення радіусу впливу зовнішніх та внутрішніх факторів на учня: *простір та середовище*. Природний та соціальний довікіл навчального закладу, який формує освітні компетенції учнів, трактується як освітнє середовище, освітній простір. «Простір – це необмежена протяжність (у всіх вимірах і напрямках)» [2, с. 989], а середовище – «сукупність природних умов, у яких відбувається життєдіяльність будь-якого організму» [2, с. 116], «реальна дійсність, в умовах якої проходить розвиток людини» [2, с. 84]. Середовище – це власне все те, що нас оточує. Освітнє середовище загальноосвітнього навчального закладу – це природне та створене соціокультурне оточення особистості. Середовище є визначальним щодо включення учнів у різні види навчальної діяльності та її продуктивної спрямованості. Тому правомірно дослідити чинники впливу на розвиток особистості в освітньому середовищі сільської школи [5, с.28].

Л. Г. Рудіч вважає, що освітнє середовище має включати три структурні компоненти: *просторово-предметний* (приміщення для занять і допоміжні служби, будівля загалом, прилегла територія тощо); *соціальний*, який має забезпечувати взаєморозуміння й задоволеність усіх суб'єктів (педагогів, учнів, батьків, представників адміністрації та інших) міжособистісними взаєминами, включаючи рольові функції, повагу один до одного; переважно позитивний гумор, згуртованість, свідомість і авторитетність; *психодидактичний* (зміст і методи навчання, зумовлені психологічними й педагогічними цілями побудови освітнього процесу) має забезпечувати відповідність цілей освіти, її змісту та методів, психологічним, фізіологічним і віковим властивостям розвитку дітей [7].

Т. В. Водолазська переконує, що чим більше активного простору припадає на дитину, тим більше можливостей створюється для розвитку її творчості; включеність і самоконтроль

дитини є вищими при більшій можливості прояву ініціативи, самостійної участі у створенні умов навчанням [3].

Розуміння змісту та ступеня розвитку освітнього середовища можливо провести за допомогою механізмів *оцінювання*, під яким ми розуміємо набір механізмів визначення динаміки розвитку параметрів та показників освітнього середовища, які показуватимуть шлях до прийняття рішень в управлінні закладом освіти задля реалізації стандартів освіти та концепцій нової української школи.

Оцінювання освітнього середовища проводились на базі Литячівської загальноосвітньої школи I-II ступенів Заліщицького району Тернопільської області за методикою О. С. Боднар [1]. Головна мета оцінювання – відстеження динаміки змін, аналіз та оцінка освітнього середовища, параметрів, рівнів взаємодій та впливів на учня, шляхи прийняття рішень щодо управління змінами, мотиваціями поведінки учня як структурного центру освітнього середовища.

Оцінювання освітнього середовища було розпочато зі збору вхідних даних у вигляді дескриптивних характеристик: *територіальний радіус школи, контингент учнів, соціальні об'єкти та аналіз внутрішньої соціальної структури учнівського та педагогічного колективів*. Дослідження проводили члени експертної групи закладу.

Основу дослідження склали міжсуб'єктні, суб'єктно-об'єктні взаємодії та впливи. Міжсуб'єктні відношення розглядалися у системах з центром «учень»: учень – учень, учні – педагоги, учні – батьки, учні – мешканці мікрорайону школи та системи взаємодії з центром «педагоги»: педагоги – учні, педагоги – керівництво закладом, педагоги – батьки. Об'єктно-суб'єктні взаємодії оцінювались за рівнями впливу: школа – учень, школа – педагог, школа – сім'я, школа – жителі мікрорайону навколо школи.

Оцінювання освітнього середовища здійснювалась протягом трьох місяців. Подаємо їх далі. *Територіальний окіл* охоплює 5 навколишніх сіл. За кількістю житлових будинків села представлені такими статистиками: с. Литячі – близько 210 буд., Хмелева – до 110, Шутроминці – до 150, Дорогичівка – близько 255, Сверхківці – близько 100. Функціонують такі школи: Литячівська загальноосвітня школа I-II ступенів, загальноосвітня школа I-II ступенів села Хмелева, загальноосвітня школа I-III

ступенів села Дорогичівка та загальноосвітня школа I ступеня села Шутроминці.

Функціонування даної загальноосвітньої школи I-II ст. розпочалось у 1966 році (будівля складається з одного поверху, проектна потужність –160 учнів). Загальна площа приміщень становить 858 кв. м, площа класних кімнат та кабінетів, задіяних для проведення навчально-виховних занять становить 638 кв. м. Аналіз структури учнівського контингенту дають підстави стверджувати, що кількість учнів, починаючи з 2010 року, суттєво зменшується з 82 учня у 2010р. до 40 учнів у 2019р. Головна тенденція демографічної ситуації – спад народжуваності дітей. Найменша кількість немовлят була у 2007 р.– 3 та 2011 р. - 1, найбільше з 2012 року народилось дітей у 2013 році – 10. Така демографічна ситуація дає змогу зробити прогноз щодо набору учнів у перший клас (гарантований контингент) (див. табл.1).

Таблиця 1

Прогнозований контингент учнів

2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.
10	8	8	7	5

Наповнюваність класів досліджуваної школи може зменшуватись ще і за рахунок старшокласників, якщо із загальноосвітньої школи I-III ступенів села Дорогичівка зроблять опорний заклад та будуть здійснювати підвіз дітей за програмою «Шкільний автобус» для оптимізації освітньої мережі.

Система взаємодій учні – батьки містила дослідження соціальної структури учнівського та батьківського колективів (див. табл. 2).

Таблиця 2

Кількість дітей у сім'ї

Одна дитина	Двоє дітей	Троє дітей	Четверо дітей	П'ятеро дітей	Семеро і більше	Сироти	Напів-сироти	Діти, виховані бабусь	Діти, залишені без опіки
4	15	8	4	1	1	0	2	2	0

З таблиці видно, що 61% дітей виховуються у малодітних сім'ях, тому у них не повною мірою реалізується взаємодія у

системі дитина-дитина. 2% дітей взагалі позбавлені батьківського впливу.

Наступним кроком було визначити структуру соціального статусу батьків, що відображено у таблиці 3.

Таблиця 3

Соціальний статус батьків

Робітники	Службовці	Військово-службовці	Підприємці (бізнесмени)	Пенсіонери	Безробітні	Двоє батьків за кордоном	Один з батьків за кордоном
39%	6%	0	3%	0	52%	2 чол.	13 чол.

Отже, загалом 99% учнів знаходяться у зоні позитивної взаємодії, батьки мають високий авторитет у дітей, що підтверджено результатами двох анкет. Негативних впливів від батьків зазнають 3 учні, які визнають, що батьки не мають у них ніякого авторитету. Ці учні змушені шукати взаємодії в інших системах: учні – учні, учні – вчителі, учні – мешканці мікрорайону. Але у них складаються складні взаємостосунки навіть з однокласниками.

Оцінювання системи взаємодій *учні – педагоги* проводилась шляхом дослідження соціальної структури педагогічного колективу (див. табл.4).

Таблиця 4

Структура педагогічного колективу

Вища освіта	Незакінчена вища	Середня спеціальна	Чоловіки	Жінки	Жителі села	Доїжджають з сусідніх сіл
13	1	1	3	12	11	4

Як підсумок, середній вік учителів – 45 роки. Педагоги мають власне житло. У закладі простежується плинність кадрів, оскільки 2 учителі протягом останніх трьох років виїхали за кордон і звільнилися з посад. Оновлення колективу відбувається за рахунок

припливу молодих кадрів, приймаються на роботу на час заміни декретної відпустки. Є 2 вакансії (вчитель хімії та біології, вчитель нім. мови) не всі вчителі забезпечені ставкою, близько 53% педагогів мають надлишок ставки.

Взаємодії у системі «учень – педагоги» виявили абсолютно різні позиції суб'єктів в їх оцінці. Педагоги оцінюють своє ставлення до учнів як дуже добрі (67%), а ставлення учнів до вчителів – як терпиме (53%), погане (14%). Натомість не всім учням подобається ставлення до них учителів. Наприклад, у 9 класі цим ставленням не задоволені 20% учнів.

У системі взаємодій «учні – мешканці мікрорайону» проводилось анкетування учнів та мешканців мікрорайону (14 сімей). Дослідження показали, учні у цій системі взаємодій почувалися дуже комфортно, зокрема, старшокласники дуже добре знайомі з мешканцями, підтримують повсякденні стосунки, допомагають їм в разі потреби. Всі опитані мешканці в свою чергу добре відзиваються про учнів школи. Часто з ними контактують, знають багатьох по імені. Експертна група вчителів зробила висновок, що учні від цієї системи взаємодій отримують виключно позитивні впливи.

Комфортність становища учнів у шкільному середовищі оцінювалося у 6 класі. Різні речі викликають в учнів дискомфорт перебування в освітньому середовищі: у 6 класі найбільше не подобається колектив класу (35%), ставлення учителів до учнів – 14%, приміщення школи – 8%. Разом з тим 35 % учнів визнали, що у школі їм подобається усе. У 7 класі половині учнів подобається усе (50%), не подобається ставлення учителів до учнів – 35%, не подобається колектив класу – 15% учнів. У 9 класі не подобається організація дозвілля – 28%, рівень викладання навчальних предметів – 14%, приміщення школи – 7%, зате 44% учнів сприймають шкільне середовище позитивно у всіх рівнях. Більшість учнів люблять і ніколи не хотіли б перейти в іншу школу (6 кл. – 66%, 7 кл. – 79%, 9 кл. – 66%).

Таким чином, оцінювання освітнього середовища закладу показало, що середовище сприятливе, комфортне сприяє ефективності освітнього процесу, зокрема, комфортності учня, його особистісному розвитку. Школа активно взаємодіє з батьками, які є активними учасниками розвитку освітнього середовища.

Використана література

1. Боднар О. Моніторинг та самоекспертиза освітнього середовища навчального закладу. Спецвипуск. Моніторинг в освіті. *Управління освітою*. 2006. №8 (128). С. 5–8.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови. Укл. і гол. ред. В.Т.Бусел. К.: Ірпінь: ВТФ «Перун», 2001. 1616 с.
3. Водолазська Т. В. Освітнє середовище як «третій учитель». URL: file:///C:/Users/VIP/Downloads/135715-299063-1-PB.pdf
4. Климко Л. В. Концептуальні підходи до створення інноваційного освітнього середовища. *Завучу. Усе для роботи*. 2017. №23/24. С. 28 (вкладка).
5. Іванюк Г. Специфічні чинники впливу на розвиток особистості учня в освітньому середовищі сільської школи. *Рідна школа*. 2006. №5. С. 28-30.
6. Омельченко С. М. Соціокультурні засади менеджменту освіти. *Педагогіка и психологія*. 2002. №3. С. 81-84.
7. Рудіч Л. Г. Обґрунтування освітнього середовища становлення обдарованої особистості як управлінська система. *Завучу. Усе для роботи*. 2018. № 17/18. С. 49-50.

УДК:371.72:1

О.М. Добровольська

директор Тернопільської загальноосвітньої школи №14 ім.Б. Лепкого, oksi_dobro@ukr.net

СУЧАСНИЙ КЕРІВНИК ЯК МОДЕРАТОР ОСВІТНІХ ПРОЕКТІВ

Реформування освіти в Україні, реалізація Концепції Нової української школи, впровадження компетентнісного навчання, інтеграція освітнього процесу до європейського освітнянського простору зумовлюють зміни потреб користувачів освіти. Школа втрачає свої пріоритети і не є єдиним унікальним джерелом знань. Сучасні заклади освіти вже не можуть надати всю необхідну для життя інформацію. Проте вони можуть навчити учнів самостійно її шукати та аналізувати. Засоби масової інформації, Інтернет, освітні платформи, наукові клуби, кіно, театр, сімейна освіта, завойовують авторитетне місце в освітньому просторі ХХІ століття. У безмежній мережі можливостей проектної діяльності школа повинна стати